

Michaela TRNKOVÁ, *Šlechtic mezi barokem a osvícenstvím. Vývoj šlechtického ideálu v Čechách v 18. století*, České Budějovice 2013, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, diplomová práce, 118 s.

Posudek oponenta diplomové práce

Výzkum otcovských naučení urozených jedinců a výchovných traktátů předmoderní doby tvoří již od 19. století nedílnou součást domácího i zahraničního bádání. Jestliže si kolegyně Michaela Trnková zvolila ve své diplomové práci právě tuto problematiku, lze výběr jejího tématu považovat za vědecky velmi závažný. Za hlavní cíl práce si autorka vytkla představit doposud badatelsky opomíjené francouzsky psané spisy o šlechtickém ideálu v 18. století očima učenců. V prvním případě jde o rukopis bádenského učenice Philiberta Josepha de Roux *Le prince selon Dieu et les hommes prouvé par les propres paroles de l'écriture sainte (Kníže podle Boha a lidí, doložený vlastními slovy Písma svatého)*, který sepsal roku 1725 pro knížete Adama Františka ze Schwarzenberku. Ten se nachází ve Státním oblastním archivu Třeboň, oddělení Český Krumlov. Druhý spis, jenž pod titulem *Connoissances que doit avoir un jeune seigneur ou lidée d'un homme d'honneur (Vědomosti, které musí mít mladý pán čili ideál čestného muže)* věnoval v osmdesátých letech 18. věku blíže neznámý Wolff hraběti Filipu Kinskému, je uložen ve Státní vědecké knihovně v Olomouci.

Diplomová práce je rozdělena do čtyřech obsáhlých kapitol. V prvních třech kompilačně pojatých oddílech Michaela Trnková se znalostí relevantní domácí i zahraniční literatury objasnila heuristické a koncepční uchopení práce. Stranou pozornosti neponechala ani stručný nástin barokního a osvícenského ideálu šlechtictví a obraz urozené vrstvy v dobové filozofii, literatuře a právu. Za jádro pojednání lze považovat čtvrtou – nejrozsáhlejší – kapitolu. Zde se autorka nejprve věnovala stručnému nastínění ideálu křesťanského knížete v díle Philiberta Josepha de Roux, kterého se podrobněji dotkla již ve své bakalářské práci. Zevrubnější pozornost proto logicky upřela k obsahové analýze Wolffova díla, v němž autor formou morálního ponaučení s praktickými radami pro výchovu mladého šlechtice rozebíral jednotlivé aspekty dobového ideálu urozeného jedince.

Připomínky k předložené práci jsou věcného i koncepčního charakteru. Jestliže si Michaela Trnková vytkla za jeden z cílů pojednání „zjistit, zda v českém prostředí došlo během 18. století v rámci přechodu od baroka k epoše osvícenské k proměně obrazu ideálního šlechtice, nebo zda oba spisy dokládají přežívání barokních forem šlechtického ideálu“ (s. 33), nepodařilo se tento záměr uspokojivě naplnit. Autorka sice rozebrala obsahovou náplň

obou děl a na jejich základě nastínila ideál barokního, respektive osvícenského šlechtice. Avšak chybí zde kapitola, která by srovnala obrazy ideálních urozených jedinců v myšlení Philiberta Josepha le Roux a blíže neznámého Wolffa a naznačila jakoukoliv proměnu myšlenkové podoby šlechtického ideálu v 18. století, případně přežívání barokních prvků. Tato skutečnost měla být s největší pravděpodobností naznačena v oddíle 4.2.5 *Wolff mezi barokem a osvícenstvím*. Ovšem Michaela Trnková zde pouze mechanicky zopakovala informace z předchozího výkladu, přičemž zcela stranou pozornosti ponechala jakoukoliv komparaci. Z textu proto zřetelně nevyplývá, zda Wolff do svého díla přejal prvky barokního šlechtického ideálu, nebo vytvořil zcela odlišný model ideálního osvícenského urozeného jedince.

Avšak i některé další vývody Michaely Trnkové by si zasloužily větší pozornost, přičemž by bylo vhodné zmírnit některé příkré soudy autorky a jakékoliv zevšeobecňování. Jestliže na s. 19 zmiňuje, že si šlechtici na počátku 18. století začali uvědomovat praktický význam rozmanitých věd, neboť pro úspěšnou veřejnou kariéru „*byly potřebné znalosti nových oborů pozitivního i přirozeného práva, potom také kameralistika a znalosti historie, zejména té současné, což barokní katolická vzdělanost nedokázala nabídnout ...*“, není to tak úplně pravda. Tuto skutečnost si některé šlechtické rody uvědomovaly již v 17. století. Vhodným příkladem jsou právě Schwarzenberkové. Již Jan Adolf ze Schwarzenberku trval v šedesátých a na počátku sedmdesátých let 17. věku na tom, aby se jeho syn Ferdinand s ohledem na budoucí kariérní uplatnění přednostně věnoval studiu právních nauk a kameralistiky. Toto tvrzení vedle korespondence a instrukcí rovněž dokládají četné studijní materiály a výpisky mladého šlechtice, které se dochovaly v SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov. Zda však podobným způsobem smýšlely i další šlechtické rody Království českého, nelze prozatím říci, neboť chybí základní výzkum, jenž by se zabýval obsahovou náplní studia těchto osob.

Jiný problém představuje znalost starověkých reálií, s nimiž autorka ve svém pojednání musela pracovat. Ačkoliv se poměrně dobře orientuje v antických dějinách, přece jen nedokázala identifikovat některé známé historické postavy a jejich díla. Jako příklad takového tvrzení může sloužit s. 90, kde Michaela Trnková píše o jistém Vegecem a jeho *Komentáři* k vojenským cvičením. Zde jde o slavného antického spisovatele Flavia Vegetia Renata (383-450) a jeho dílo *Epitoma rei militaris*. Nedůsledně postupuje rovněž v psaní rodových jmen šlechtických rodů. Zatímco u některých šlechtických rodů používá jejich český ekvivalent (z Martinic, Hodický z Hodic), u jiných upřednostňuje německý výraz (Clam Martininitz, Czernin, ze Schwarzenbergu, Sporck). Také by bylo vhodné vymezit, co si

diplomantka představuje pod slovním spojením česká šlechta, které běžně používá. Každá dějinná epocha si totiž pod tímto označením mohla představovat něco jiného.

Výhrady také směřují k stylistické stránce předložené diplomové práce. Na mnoha místech se vyskytují výrazy typické spíše pro češtinu 19. století (např. přechodníky), zastaralý slovosled a nespisovná slova. Dalším rysem pojednání jsou dlouhá „barokní“ souvětí s mnoha vsuvkami a vztažnými vedlejšími větami, které výrazným způsobem ztěžují pochopení textu. Stranou pozornosti nelze nechat ani několik hrubých gramatických chyb (s. 19, 20, 23, 25, 28, 69). Rovněž nejednotná volba slovesného času a osoby výkladu kazí příznivý dojem. Dalším prohřeškem jsou nejednotné citační zásady literatury a rozkolísané psaní číslovek. Z výše naznačených skutečností vyplývá, že autorka nevěnovala přílišnou pozornost závěrečným korekturám a redakčním úpravám.

Uvedené připomínky slouží především jako možné podněty pro autorku. Analytická rozprava Michaely Trnkové přináší množství nových vědeckých poznatků, které prohlubují dosavadní bádání o myšlenkovém světě a konstrukci obrazu urozených jedinců z českých zemí v 18. století. Proto diplomovou práci Bc. Michaely Trnkové doporučuji k obhajobě a navrhuji ji klasifikovat stupněm **velmi dobře**.

České Budějovice 4. 8. 2013

PhDr. Rostislav Šmíšek, Ph.D.